

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СИМОНА ПЕТЛЮРИ У ЛЬВОВІ В 1905 РОЦІ

Починаючи з юнацьких часів, коли учень Полтавської духовної семінарії Симон Петлюра поринув у вир боротьби за визволення рідного народу, він ніколи не збавляв мобільності свого революційного чину. Саме таким можна охарактеризувати і львівський період його діяльності, який припадає головним чином на 1905 рік.

До цього часу Симон Петлюра, як відомо, переховувався від переслідування полтавських жандармів на Кубані. Там він спочатку трохи вчителював у станиці Смоленській, а потім обійняв посаду викладача Катеринодарського училища, де водночас розгорнув підпільну роботу як член Революційної української партії. Ця його діяльність не пройшла непоміченою для царської охоранки, відтак двічі Симона Петлюру заарештовували у Катеринодарі.

Зрозуміло, що після другого звільнення постало питання про більш безпечне місце для продовження революційної боротьби. Таким багатьом українським революціонерам тоді бачився Львів. Тож саме туди вирішив перебраться Петлюра з товаришем по кубанському підпіллю Прокопом Понятенком. Одержавши відповідні повноваження від Чорноморської організації РУП, обидва вони восени 1904 р. добралися до Києва. "...одного осіннього вечора, зайшовши після тяжкої денної праці на "явку" Центрального Комітету партії, що була в помешканні тов. Клеопатри (нині – пані Марія Матюшенко), – згадував один з діячів київського осередку РУП Микола Порш, – я несподівано здибав там двох молодих хлопців, що нетерпляче чекали на мене. Це були Симон Петлюра та Прокіп Понятенко. Члени Чорноморської Вільної Громади в Катеринодарі (на Кубанщині).

Справа їхня була дуже проста і звичайна для революційних буднів: вони "провадилися" і мусіли тікати з Катеринодари, маючи намір дістатися до Львова, в чому повинен був допомогти їм ЦК. Окрім того, Чорноморський комітет доручив їм познайомити ЦК зі станом і перспективами партійної праці на Кубані та переказати, що він не тільки солідаризується з національним курсом ЦК партії, а вимагає ще більшого загострення того курсу. При цій нагоді вони мали найпильніше придивитися, як проводиться партійна праця в Києві та повідомити про це катеринодарців. Познайомившись з працею усіх київських партійних установ та відвідавши декілька лекцій і зборів, вони висловили від себе і від Чорноморського комітету" свої міркування¹.

Невдовзі обидва представники Кубані поїхали до Львова, де тоді намічався черговий з'їзд РУП. Делегатами на нього були обрані: Чацький (Микола Порш) – від ЦК і Вільної громади на Чернігівщині, Войнилович – від Харківського комітету, Гилька (Меленевський) – від Репортажного комітету, Павловський (Голіцинський) – від Закордонного комітету, Лоза (Голіцинська) – від Редакційного комітету, Попович (О. Скоропис-Йолтуховський) – від Репортажного комітету, Карась (Віктор Мазуренко) – від Донського комітету, Мрієнко (Коренецький) – від Вільної громади з Полтавщини, Андрій (А. Гук) – від ЦК, Бойко (Баланін) – від Північного комітету

(Санкт-Петербург), Кравченко (Василь Мазуренко) – від Північного комітету, Тагон (С. Петлюра) – від Чорноморського комітету, Стоян (Прокіп Понятенко) – від Чорноморського комітету, Деде (Винниченко) – від Київської Вільної громади, Черненко (Каминський) – від Харківської Вільної громади, Граб (Козиненко) – від ЦК².

Як відзначається в документах того часу, “усім делегатам, які вперше приїхали з України, впало в око досить ізольоване становище С. Петлюри і П. Понятенка. Закордонці ставилися до них з недовір’ям, як до націоналістів”³.

Однак треба зазначити, що національна лінія партійної праці швидко захопила в більшій чи меншій мірі всі комітети партії, й це не лишалося таємницею для Закордонного комітету, котрий чимраз більше піддавався впливові російської соціал-демократії. В закордонній організації РУП у Львові тоді головну роль відігравали Євген і Катерина Голіцинські, Олександр Скоропис-Йолтуховський, Маріян Меленевський, П. Канівець, М. Ткаченко. На невпинний зріст “націоналізму” в партії дивилися вороже. Тож не було дивиною, що приїзд С. Петлюри і П. Понятенка до Львова з автентичними інформаціями про систематичну роботу в національному напрямі та радикальну зміну настроїв не тільки в комітетах серед керманічів, але й серед мас надзвичайно сполохав усіх закордонців. Цей сполох ще збільшився після подорожі члена Закордонного комітету Меленевського до Києва наприкінці 1904 р. Басок найбільше серед членів Закордонного комітету відстоював тоді думку про необхідність сполучення РУП з російською соціал-демократією. Саме його інформація спонукала Закордонний комітет скликати на Різдваїні свята 1905 р. з’їзд РУП у Львові⁴.

Злука з РСДРП, зрештою, визнавалася Петлюрою та його однодумцями – М. Поршем, В. Винниченком, П. Понятенком, Василем Мазуренком, В. Баланіним, М. Сахаровим, за умови погодження останньою і на автономію України, національно-організаційного принципу окремих соціал-демократичних партій та перебудову спільної партії на федеративних началах. Крім того, вони заявляли, що організація українського робітництва мала бути справою винятково української соціал-демократії, тобто, єдиним представником українського пролетаріату мала бути тільки українська соціал-демократія. Закордонці ж (Меленевський, П. Канівець, М. Ткаченко, М. Коренецький, О. Скоропис-Йолтуховський, Віктор Мазуренко, Є. Голіцинський і К. Голіцинська) пропонували сполучення з російськими меншовицькими соціал-демократами, погоджуючись і на втрату власної організаційної самостійності. Зрозуміло, що такий підхід виключав розв’язання партією національного питання, обмежуючись крайовою самоуправою⁵.

Цікаво, що на той час один з фундаторів РУП Дмитро Антонович стояв на такій позиції: або політична самостійність України, або національне питання є неіснуючим питанням, відтак у програмі партії можна обмежитися боротьбою за обласну самоуправу в межах Російської держави⁶.

Перше засідання II з’їзду РУП відбулося 24 грудня (ст. ст.) 1904 р. (6 січня 1905), відкрив його Микола Порш від імені ЦК. Симон Петлюра був обраний одним з двох секретарів з’їзду. І протокол останнього свідчить, що вже з перших хвилин праці, коли постало питання про правомочність окремих делегатів, зокрема, Північного комітету, Петлюра взяв активну участь в обговоренні проблеми. Так, він вимагав докладних звітів від представників Санкт-Петербурга: “Прошу назвати ті міста, де велась пропаганда. Для того, щоб орієнтуватись так чи інакше в проханню Півн. Ком., треба мати певні відомости щодо характеру діяльності названої організації. Тільки на підставі об’єктивних даних можемо своє про чи контра. З огляду на це я прохав би дати такі

відомості: число організацій, з яких складався комітет, число членів і характер осередку, де П. К. приходилось працювати”⁷.

І коли делегат від Північного комітету Василь Мазуренко назве такими регіонами Катеринославщину, Херсонщину, Чернігівщину й Холмщину, Симон Петлюра зробить ще одну заяву: “Щоб признати П(івнічний) К(омітет) повноправним, треба, щоб він привів докази своєї праці серед студентства: хай укаже, яка там робота, яка робота у Холмщині, скільки організацій входить в склад П. К., яке число членів по сих організаціях? Тільки тоді можна знати, як поводитись у справі розв’язання даного питання... Писані документи міг би представити кожен, але Ц. К. зауважив, що сього не потрібно”⁸.

Треба зазначити, що Симон Петлюра зайняв принципову позицію і щодо партійної дисципліни: коли окремі протестуючі делегації хотіли не визнати з’їзд законним, навіть кидали образливі для всього з’їзду заяви, він радив такі пропозиції відкидати як безпідставні⁹.

З цього приводу протокол першого дня зберіг і таку заяву Петлюри: “Погодитись з т. Поповичем ніяк не можна. Підводити постанови з’їзду під категорію явищ психопатології, істерії, не знаю, чи є якась рація. Мені здається, що тов. Поповичу треба було б бути трохи обережнішим в виводі своїх заключень. З’їзд поки що не хорує на нерви, і його постанови не мають характеру хоробливості”¹⁰.

Наступного дня, 7 січня 1905 р., коли знову розгорілася дискусія щодо надання права голосу невизнаним делегаціям, зокрема, Закордонному комітету, Симон Петлюра продовжував стояти на тій же позиції: “Я не знаю, для чого нам повертати на з’їзд ті організації. Ці збори ми признали законними, і їх рішення для партії обов’язкові. Коли ми вияснили відношення до названих організацій і вияснили їх права, то спиралися на об’єктивно-юридичні їх права, які були вияснені Центральним Комітетом. Знову ж вияснити вже розв’язане питання – нема жодної рації”¹¹.

Коли ж і Винниченко пробував констатувати, “що в обох випадках “єсть признання, що з’їзд “нероботоспособний”, Петлюра парирував: “Тут не в работоспособности з’їзду діло, а тому, щоб були представлені всі ідейні течії, які існують в нашій партії на Україні, і щоб постанови, які могли б прийматися на з’їзді, справді відповідали дійсному стану теоретичних поглядів, яких тримаються в окремих громадах, і практично-організаційному досвіду цих інституцій”¹².

А після заяви Винниченка про те, що без представників Полтавщини й Донщини треба з’їзд перервати до вияснення справи з їхніми мандатами, Симон Петлюра висловився таким чином: “Се єсть признання з’їзду неработоспособним, а тов. Попович не вияснює власне свого відношення до з’їзду і таким робом ухиляється від ясної відповіді на поставлене йому питання”¹³.

У підсумку все закінчилося тим, що невизнання мандатів окремих делегатів призвело до розколу з’їзду, відтак обмежилися конференцією, яка ухвалила скликати з’їзд по-новому. А закордонці пішли на переговори з російськими меншовиками, перетворившись в Українську спілку¹⁴.

Тверда позиція Симона Петлюри в обстоюванні організаційних принципів творення РУП – першої української партії на Надніпрянщині, що проявилось протягом усіх днів з’їзду, одразу ж висунула його в лідери цієї політичної сили. Особливого авторитету йому додав такий цікавий інцидент: коли закордонці залишили з’їзд, усе партійне добро – каса, склад літератури, партійний архів і бібліотека – опинилося в їхніх руках. Передати це майно вони відмовилися. Тоді на тісній нараді вирішено було забрати

партійну власність “революційним способом”. До переведення цієї акції добровільно згодився С. Петлюра, що вже чи не найкраще знав місцеві обставини, й він блискуче перевів цю операцію за допомогою ще двох товаришів, забравши все, що належало РУП, з приватного помешкання одного з членів Закордонного комітету¹⁵.

Оригінальний документ з цього приводу, що зберігся, гласить так: “Постанова Л-ської громади Р. У. П. 15 січня 1905 року.

Л-ська громада Р. У. П., зібравшись на збірку по пропозиції члена Ц. К. з приводу з’ясування своїх відносин до партійних організацій Ц. К. і З. К., і маючи на увазі, що між згаданими організаціями повстали непорозуміння, які загрожують інтересам Р. У. П. і дальшій роботі за кордоном на користь її, одногосно ухвалили висловити Ц. К. повне своє довіря, і партійне майно, яке мається на руках Л-ської групи, передати Ц. К. як висчій, на погляд громади, партійній організації.

Голова громади Св. Тагон

Члени: М. Савицький, Р. Стець, Микола Кольчевський, Володимир Чумак, Р. Кролик¹⁶.

Відтепер на Петлюру звернули увагу ті, хто його вперше зустрів. Збереглися такі спогади з цього приводу одного з партійних соратників: “Під час перебування у Львові я ще ближче пізнав С. Петлюру. В атмосфері ідейної боротьби яскраво виявилися риси його духового обличчя. Протягом свого короткого часу перебування за кордоном він устиг набути чимало знання як з області загальної, так і спеціально партійно-політичної освіти. Це завдячував він виключно галичанам, зокрема М. Ганкевичеві, В. Левинському й іншим. Ознайомлення з російською революційною літературою і пресою не тільки не пригасили, але навпаки зміцнили у нього національну свідомість та відданість національно-визвольній ідеї, давши йому змогу наочно пізнати психологію й заховані політичні наміри московських революціонерів. Разом з тим за його зовнішньою м’якістю відчувалася вже певна загартованість характеру¹⁷.”

Очолити львівську групу РУП, Симон Петлюра з усією відповідальністю взявся за розбудову партії на українських землях Австро-Угорщини, залучаючи до цього й українців-емігрантів у Європі. Вже 26 лютого 1905 р. йому пише Галя Чикаленко з Лозанни: “будьте ласкаві, висилайте мені всі видання партії, а також всі відозви і заяви, які вийшли досі і виходитимуть надалі¹⁸.”

Це листування здійснюється на його псевдо й на різні адреси у Львові. Як правило, листи складаються з легальної й зашифрованої частини. Таким, зокрема, є лист Насті Грінченківної з Полтави 12 травня 1905 р. У легальній частині такий текст: “Мое хорошее, не сердись на мене за мою неисправность и не думай, что причиной ея является нежелание писать тебе. Совершенно наоборот. У меня есть так много, так страшно много такого такого, что я должна и что я хочу наконец сказать тебе. Много для тебя явится новостью: ведь ты не знаешь, чем ты стал для меня за недолгое время нашего знакомства...”¹⁹.

Нелегальна частина звучить зовсім інакше: “Вышлите немедленно по адресу: Киев, Ольшевичу в легальном виде следующее: Страйк и бойкот – 30 экз. Дядько Дмитро 20 экз., Військо і робітн. 10 экз. Кроме этого, еще до десяти фунтов по равному количеству: Селянина от 23-го номера, Праці от 120-го номера, несколько штук прокламаций к учителям и все оставшиеся харьковские прокламации. Корреспонденции пишутся. Сегодня реферат Мухи по национальному вопросу. Напишу о нем подробно. Ради Бога, присылайте побольше литературы, т. к. страшный недостаток. На днях организуется у нас первый рабочий кружок из пяти человек, а через несколько дней

будут готови еще два такие же. Агитация идет довольно успешно, т. к. нам помогает Бунд, у которого здесь довольно широкие связи между рабочими. О высылке немедленно извещайте”²⁰.

Цікаво зазначити, що значну частину листів Петлюра отримував на адресу Володимира Гнатука: “Чарнецька, 26. Для Тагона”. Це лист Левка Юркевича з Києва від 12 травня 1905 р.²¹, лист Винниченка з Києва з датою 21 травня 1905 р. До речі, в легальній частині останнього листа “твоя Надя” звертається до “милого Колечки”, а в нелегальній Винниченко повідомляє Петлюру про київські новини. Зокрема, йдеться про відправлення до Харкова, Полтави, Ніжина, Лубен і Катеринодара програмових відозв партії. Водночас Винниченко повідомляє про свій стан: “Грошей ні коп’я, я вже тиждень не обідаю. Добути нігде. З Катеринодара прислали 25 р., а з Харкова нічого... Сам я нездужаю, що сам собі гидкий, буває так, що хоч стріляйся. Вчора дав телефону Мусі, щоб приїхав і забрав од мене справи. Більше не маю сил. Прошу у всіх справах тепер мати справу з мореплавателем і Мухою, бо я нікуди не годен, одна тряпка погана. Одсовуюсь до августа. Прошу не об’яснять це буржуазними нахилами”²².

Після того, як Винниченко наприкінці травня 1905 р., покинувши справи, подався в мандри, бо йому, мовляв, надокучила партійна робота, Антонович, залишившись у Києві сам у проводі РУП, вирішив скликати партійну конференцію, аби налагодити роботу. Він пише про це так: “Коли в грудні 1905 року під час виборів керівних органів партії Винниченко не тільки сам виставив свою кандидатуру на головного редактора, а ще й поставив її як ультиматум з’їздові, загрозивши виходом з партії, то Петлюра з обуренням пригадав йому його недисциплінованість (мандрування на “заробітки” у травні 1905 р.) та його “бунтарську” есерівщину. Своєю промовою він так захопив і інших делегатів, і під час голосування Винниченка “провалили”. Ображений таким вислідом голосування, він залишив з’їзд, а опісля зробив писемну заяву про вихід з партії. Стукав він до “Спілки” і до радикалів, але скоро то все у нього перейшло, і він знову вернувся до партії”²³.

А ось як про це згадував сам Дмитро Антонович: “Предварительный з’їзд у Києві в 1905 році був скликаний в половині літа – в червні чи липні не пам’ятаю. Скликав його я, бо останній член Ц.К. Винниченко виїздив з Києва, і мені чомусь лишив справи Ц. К., хоч я здається членом Ц. К. не був. На тому з’їзді були від Київського комітету – П. Троцький з рішачим голосом і Л. Юркевич з дорадчим, також Б. Матюшенко і Марія Григ. з дорадчим. Від Полтавського М. Кохановський, від Харківського П. Андрієвський, із Львова приїхали Порш і Петлюра. Мав голос я – всіх рішачих голосів було 7: Троцький, Кохановський, Андрієвський, Порш, Петлюра, я і хто сеїм не пам’ятаю – може А. Гук з Ніжина. Останніми виїхали в 1905 році із Львова здається В. Степанківський і В. Винниченко. Редакцію в 1905 році провадили Селянина і Праці спочатку я, потім Порш, потім Винниченко”²⁴.

Але коли до Києва приїхав Петлюра, він швидко зорієнтувався щодо дійсних намірів Антоновича з тією конференцією – перетворити організацію на обласну. Петлюра викликав одразу ж зі Львова Миколу Порша телеграфом. Спільно з Петлюрою вони відбили всі атаки Антоновича та його нечисленних прибічників. Із планів Антоновича нічого не вийшло. Курс партійної політики залишився той же.

На цій конференції, як згадував М. Порш, “яскраво виявилися ті риси вдачі Петлюри, що червоною ниткою пізніш, за доби політичної і збройної боротьби за українську державність, проходили через усю його діяльність: здібність швидко орієнтува-

тися серед конкретних обставин, сміливість у вирішенні складних справ та непохитна віра в українську національну справу”²⁵.

Документи свідчать, що Симон Петлюра в цей час узяв на себе велику організаційну працю. Він налагоджує контакти з периферією, залучаючи до партійної діяльності все нові й нові сили. Так, він активно працює з буковинцями, які бачать у ньому авторитетного провідника, про що свідчить лист до Петлюри (через В. Гнатюка) від Ярослава Поповича з Чернівців 14 липня 1905 р.: “Вельмишановний товаришу! І знова стрічається на нашому життєвому шляху одно нове й болюче непорозуміння, якого вияснення добиватиметься моя бездоляна душа од Вас, коханий Сімоне-голубчику. Нині получив із Хотина листа від добрих друзяк, у якому пишеться, що в тамошній холодній “сів” Володимир Александрович Чижевський, за якого вимагали залогу в сумі 800 крб. Чим швидше напишіть, хто він – чи справді студент, брат редактора якоїсь львівської газети. Де взяти 800 рублів, чи взяти їх під заклад?”²⁶.

Але адресат з Чернівців водночас дає Петлюрі й інший наряд: “Пригадую вам, що обіцяли міні написати про теперішнє положення на Україні. Я дуже і дуже вас прошу зробити мені цю прислугу. Якщо це було б вам не під силу, то напишіть статейку про генезу і стан теперішнього страйку на Україні. Хотів би ж і пустить дещо своїм буковинцям про те, що діється на нашій славній Україні”²⁷.

З усього видно, що Петлюра виконував прохання буковинців, бо саме через довіру до нього вони могли йому невдовзі пропонувати варіант переправлення партійної преси в підросійську Україну з території Австро-Угорщини. Так, Гордий з Чернівців 2 серпня 1905 р. писав (через Гнатюка): “Є людина в Новоселиці, який готовий пачкувати видання. Від Чернівців до Кам’янця за 2 пуди пачок хоче 50 рублів. Що думаєте в сій справі”²⁸.

Треба було думати про кошти. А необхідно сказати, що Петлюра вмів впливати на меценатів, оскільки саме його просить Микола Порш 6 серпня 1905 р. про можливість одержати велику суму грошей, очевидно, від відомого українського патріота Павла Пелехина з Санкт-Петербурга: “Дорогий Сімоне! Налягайте делікатно на Павла, щоб він віддав усі свої гроші на наше діло. Він в осени власник 30000 карб. Майте це на увазі. З ним уже балакали, він згоден. Додайте ви ще”²⁹.

Водночас Петлюра підтримує регулярні контакти із закордонними соціалістами, зокрема, він пробує налагодити поширення партійної літератури у Європі, в першу чергу “Праці” та “Селянина”. Водночас пересилає до женецької редакції “Революционная Россия” всі видання РУП³⁰.

Про популярність партійних видань РУП у Швейцарії, до речі, з Лозанни 7 червня 1905 р. повідомляє Галя Чикаленко: “Література розійшлася, але тут пустили дешевше”³¹.

До видань РУП проявляється інтерес і в Німеччині, про що свідчить лист від 19 липня 1905 р. з Лейпцига на адресу “Літературно-наукового вісника” для Тагона: “Дуже прошу висилати мені літературу й часописі про наше діло як можна заздалегідь, бо я хочу небезпріменно приїхати і прочитати реферат. Отож не забувайте про мене, то й я не забуду прислати мій борг за 3 місяці. Ваш М. Тоцький”³².

Але Симон Петлюра детально цікавиться також ситуацією в середовищі російських соціалістів за кордоном, прохаючи надіслати йому брошури “Извещение о III съезде” та “Первая конференция”, оскільки одержує інформацію, що “про позицію Плеханова ніхто напевне нічого не може сказати, він вже давно щось мутить, та ніяк не зважиться одверто виступити, а от між молодих, от як Троцький та ще кілька літераторів, помі-

чається рух в напрямі до “більшинства”. Вони вже і висловилися солідарними з ними принаймні по деяким питанням, також і Парвус в питанню “об участию во Временном правительстве”³³.

Йому вдається детальніше розібратися і з лінією російських більшовиків, оскільки в тих днях одержав їхню “Искру”, яку в п’яти екземплярах вислали на адресу Тагона до Львова³⁴.

Очевидно, значний обсяг партійної роботи, яку Петлюра сумлінно виконував, не дозволяв йому завжди справлятися своєчасно з усіма обов’язками. Зокрема, документи свідчать, що в літні місяці 1905 р. він не встиг вислати обіцяну літературу зі Львова до Києва. Так, про це йдеться у листі М. Порша з Києва від 6 серпня 1905 року: “Дорогий Симоне! Чому досі нічого не висилаєте. Потім же я Вас прохав, щоб Ви сповіщали, коли що висилаєте, 1) в яке время висилаєте (число, місяць), 2) що зложено в посылку.

Сповістіть мене, будь ласка, що маю я робити, чи діждуся чи ні чого небудь. Прохаю сповістити якомога швидче...”³⁵.

Подібний лист Порша, переданий оказією через Шемета 9 серпня 1905 року: “Прошу хоч на цього листа дати точну і ясну відповідь. 1) Невідомо, чому ні на один лист я не одержую повної відповіді. Прохав прислати декілько посылко. Досі нічого не маю. Прошу пояснити причини. Прохав прислати сповіщення, коли чекати посылку. Сповіщення не було, ясно посылки не висилаються! Прохаю слати посылки. 2) Перед здачею на почту сповіщати мене обов’язково одкриткою, вказавши время (точно), коли одправлено”³⁶.

У такому ж дусі написав і Шадлун: “І. Чому ви, Симоне, не висилаєте нікуди тої літератури, яку я вам показував? Чому сюди, у Київ, нічого не пересилається з періодичних російських видань? Чому, нарешті, не сповіщуете, чи одержали мого листа, чи? Посилаю вам відозву, яка була гектографована на селах і розповсюджена у апрілі у селах Романівської волости Київськ. губ. Сквирського пов. Там працює 1 спілчанин, який і складає з себе “Громаду”. Селян звичайно, натравляє на Р.У.П., як на націоналістичну партію.

ІІ. Одержав від Ангела листа – пише, що засновує гуртки, які безумовно увійдуть в Російську С. – Д., а він сам ні в яким разі не буде ширити усіх думок Р.У. П. Коротко кажучи, він перейшов у Російську соц. – дем. партію.

ІІІ. Нічого не буду писати, як не будете сповіщати про тамошнє життя, про одержування листів і коли не будете висилати періодичних видань. Гайдамака”³⁷.

До певної міри цю невідповідну до обов’язковості Петлюри поведінку може пояснити його ймовірна відсутність у цей час у Львові, бо нами виявлено відомості про його лист з Кляренса (Швейцарія) до Володимира Степанківського у Львові з 26 вересня 1905 року. В ньому повідомляється, “що знайомих своїх у Кляренсі вже не застав, але вирішив залишитись там на 10 днів, поправитись. Оповідає про свої подорожні пригоди безмовного чоловіка, просить прислати грошей. Заповідає, що що 2 / X н. ст. виїздить до Львова.

По дорозі до Швайцарії бачився у Відні з Дашинським (разом з Вітиком), говорив у справі конфіскати якоїсь статті Каутського”³⁸.

Дане повідомлення вказує нам на те, що Симон Петлюра восени 1905 р. виїжджав до Швейцарії, про що раніше не було відомо. Серед документів колишнього спецхрану віднаходимо також невідомий раніше лист Петлюри до М. Ганкевича від листопада 1905 р. зі Львова: “Дорогий товаришу! Міні дуже потрібні тепер гроші, бо знову стоять

на черзі уплата ріжних залеглостей і т. д. Дуже міні прикро, що нагадую про сю неприємну справу, але се роблю з останньої конечности. Здоровлю Вас. Св. Тагон”³⁹.

Дотично підтверджує це ось такий лист до Петлюри з Кларенса від 13 листопада 1905 р.: “У меня нет слов для ответа тебе, Святослав. Может быть, когда ты увидишь меня и мы поговорим, ты будешь иначе смотреть на мое “благоразумие”. Но не в этом дело. Конечно. Об одном очень прошу тебя: пиши мне все, что будешь узнавать о Васе. И передай ему, что его мать помнит о нем, и если б от меня зависело, она была бы с ним. Можешь относиться к этому как хочешь. Хоч смейся, хоч возмущайся. Мне все равно, я слишком устала и тоже не сплю уже не первую ночь. Жму руку. Прощай. Лида”⁴⁰.

На користь цієї версії свідчить і листівка самого Петлюри зі Львова до Олександри Виноградової в Швейцарії: “Сидимо за пивом, видаючи приїзд товариша з України. Витаємо Вас обох. Simon”. На картці, крім того, є підписи: В. Старосольський, В. Левинський, П. Чорняк, Маруніч, Прокіп⁴¹.

У контексті цієї теми цікавим є лист М. Сорокина до Петлюри з Берна від 13 листопада 1905 р.: “Можете прислать деньги и я вышлю книги. Только сделайте это поскорей, т. к. я, может быть, уеду скоро в Россию, жидов бить и революцию подвигать вперед”⁴².

Поряд з активною організаційною партійною працею у Львові Симон Петлюра 1905 р. продовжує відточувати перо публіциста. Його статті на найрізноманітніші теми регулярно з’являються в “Праці” й “Селянині”. В останньому часописі, наприклад, його авторству належать такі публікації, як “Чого домагаються люди і чого нам домагатися”, “Як цар піклується про нас”, “Не даймо, щоб нас обдурили”, “І солдати повстали”, “Царська політика з селянами”, “Нові вчинки царського правительства”...

Крім того, 1905 р. він пише і такі статті: “Про жорстокий закон 1876 року”, “Талицькі відносини в світлі “Церковного вестника”, “Революція в Росії і європейська преса”, “Агонія царату”, “Внутрішній огляд. I. Перед Думою. II. Що далі”, “Про національний гніт”, “Українська демократична партія” тощо.

Відшліфовуючи свій публіцистичний таланти, Симон Петлюра приходив до висновку, що під час занепаду революційного руху, що спостерігалось в царській Росії, важливим було мати легальну трибуну для Наддніпрянщини. І в тих обставинах зародилася ідея видавати легальний щоденник, що “напрямом, а не назвою мав стати партійним часописом”.

З-поміж усіх товаришів, свідчив Микола Порш, найбільше захопився справою часопису Петлюра. Ще за часів перебування у Львові увесь вільний час він присвячував студіям літератури і літературної критики з метою працювати на полі української літературної критики. У розмовах з Петлюрою, свідчить М. Порш, “я помітив, що він великими кроками поступав у своїм розвитку. Набував щораз більшої самостійности в своїх поглядах та рішучості в обороні своїх думок. Взагалі вироблявся на доброго революціонера і партійного робітника. Він багато читав, працював у нашій партійній пресі і в пресі галицьких товаришів. Приймав живу участь у зборах і нарадах галицьких товаришів, присвячених справі відбудови соціал-демократії в Галичині. Тут розвився той самий процес, що й і в РУП, процес усамостійнення або “українізації” с. д. східньої Галичини, супроти впливу польської соціал-демократії”⁴³.

Симон Петлюра продовжив свою активну політичну діяльність у Львові й на початку наступного, 1906 р. Так, 27 – 28 січня він брав участь як представник Української соціал-демократичної робітничої партії у Другій конференції української

соціал-демократії Австрії, головним завданням якої було, за його словами, “вияснити ставлення до проекту закону про зміну загального виборчого права до парламенту і виробити відповідну тактику в боротьбі за це право”.

У найближчому числі “Вільної України”, що виходила в Санкт-Петербурзі, Симон Петлюра подав розлогий звіт про цю небуденну подію в політичному житті України. Зокрема, позитивно оцінюючи роботу конференції, він зазначив: “Може вперше за всі часи існування української соціал-демократії, вона почувала себе справжньою організованою колективною силою з досить великим впливом на робочі маси і на життя цілого українського народу в Галичині; може вперше від Брюнського партайтагу (1899 р.), коли офіційно вона почала існувати, в ній почувалося таке інтенсивне життя і напруження революційної енергії; може вперше від часів своєї появи партія справді стала партією пролетарських мас, а не окремих, хоч і працьовитих та діяльних, осіб”⁴⁴.

Маємо всі підстави стверджувати, що до цього доклав чимало зусиль і автор наведених слів своєю цілеспрямованою політичною діяльністю у Львові протягом 1905 р.

¹ Центральний державний архів вищих органів державної влади і управління України – (далі – ЦДАВОВУ). – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 20.

² ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 1.

³ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 22.

⁴ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 21.

⁵ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 23.

⁶ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 24.

⁷ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 2 зв.

⁸ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 3.

⁹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 2.

¹⁰ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 4.

¹¹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 5.

¹² ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 5 зв.

¹³ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 17. – Арк. 6.

¹⁴ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 27.

¹⁵ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 27.

¹⁶ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 53.

¹⁷ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 27.

¹⁸ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 47.

¹⁹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 49.

²⁰ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 50.

²¹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 26.

²² ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 26.

²³ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 96.

²⁴ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 77 зв.

²⁵ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 75.

²⁶ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 100.

²⁷ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 100.

²⁸ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 111.

²⁹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 135 зв.

³⁰ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 54.

³¹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 48 зв.

³² ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 3 зв.

³³ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 51–52.

³⁴ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 56.

³⁵ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 78.

³⁶ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 121.

³⁷ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 18. – Арк. 11.

³⁸ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 12. – Арк. 92.

³⁹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 45.

⁴⁰ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 22. – Арк. 60 зв.

⁴¹ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 22. – Арк. 58 зв.

⁴² ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 2. – Спр. 19. – Арк. 61 зв.

⁴³ ЦДАВОВУ. – Ф. 3807. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 75.

⁴⁴ Цит. за: Петлюра С. Статті, листи, документи / С. Петлюра. – Нью-Йорк, 1956. – Т. I. – С. 41.

Володимир Сергійчук.

Політична діяльність Симона Петлюри у Львові в 1905 році.

У статті розповідається про партійну діяльність Симона Петлюри у Львові в 1905 році. Наводяться факти його принципової позиції щодо вироблення дисципліни серед членів Революційної Української Партії, багатьох спроб налагодження контактів з низовими організаціями і закордонними політичними діячами. Зазначається, що саме львівський період у житті Петлюри загартував його як політичного діяча і авторитетного публіциста.

Volodymyr Serhiychuk.

Political activity of Simon Petlyura in Lviv in 1905 year.

This article describes the party activities Symon Petlyura in Lviv in 1905. We present the facts of his principled position on developing discipline among members of the Revolutionary Ukrainian Party, many attempts to establish contact with basilar organizations and foreign political figures. It is noted that this period in the life of Lviv tempered Petlyura as a politician and respected journalist.